

Inventáře a katalogy Státního archivu v Opavě

Číslo listu JAF: 1192

Číslo pomůcky: 43

Zemská vláda slezská v Opavě

(1747-) 1850 - 1928

Inventář

Zpracoval: dr. Jan Brzobohatý,  
hlav. arch. pracovník s kolektivem spolupracovníků

Opava 1964

## Obsah

(obsah je současně spojen s věcnou charakteristikou všech dochovaných signatur starého i nového registraturního klíče; tím sice značně nabyl na délce, ale zároveň stoupla i jeho orientační hodnota a praktická využitelnost).

	strana
Úvod	21
Stručný obsah nedochovaných presidiálních písemností (na základě německého inventáře z doby okupace)	44
Evidenční knihy:	46
presidiální registratura	46
všeobecná registratura	48
Registraturní pomůcky:	55
presidiální registratura	55
všeobecná registratura	57
Manipulační období 1850-1909 (podací protokoly, indexy, manuály)	57
přechodné manipulační období (podací protokoly)	70
manipulační období (1908-) 1910-1928 (podací protokoly, indexy)	70
Spisy:	89
presidiální registratura	89
manipulační období 1850-1909	89
manipulační období (1908-) 1910 – 1928	95
všeobecná registratura	104
<u>manipulační období 1850-1909:</u>	104
sign. 1 (cesty a návštěvy císaře, nemoci a úmrtí panovníků)	104
sign. 1/1 (národní garda)	104
sign. 1/2 (úředníci a zřizenci místodržitelství a zemské vlády, ustanovování a pensionování)	104
sign. 2 (úředníci a zřizenci státní správy, kancelářské záležitosti)	105
sign. 3 (nájemní smlouvy o úředních místnostech, stavby a úpravy úředních budov, inventáře vnitřního zařízení)	107
sign. 4 (pense, úmrtné státní zaměstnanců, podpory a platové zálohy)	110
sign. 5 (tiskopisy, vyúčtování)	110
sign. 6 (věcné náklady úřadů)	111
sign. 7 (cestovní účty)	111
sign. 7/1 (cestovní účty ve školských záležitostech)	111
sign. 8 (výkazy prací)	111
sign. 9 (vandrovní a pracovní knížky, domovské listy – výdej tiskopisů a vyúčtování)	111
sign. 10 (chronologické výtahy, schematismy úřednictva, statistické zprávy)	111
sign. 11 (uchazeči o různá služební místa)	112
sign. 12 (posudky a vyjádření k otázce dobrovolných veřejných dražeb)	112
sign. 12a (úřední obleky sluhů zemské vlády a okresních	

	hejtmanství, příbytečné)	112
sign. 13	(inkoláty, změny držby deskových statků, povýšení do šlechtického stavu a vyloučení z něho)	113
sign. 13/1	(sekvestrace statků, konfiskace)	113
sign. 14	(tržní privilegia, tržní řády, konání výročních trhů)	113
sign. 14/1	(fideikomisní, lenní a deskové statky ve Slezsku)	114
sign. 15	(říšský zákoník, slezský zemský zákoník a vládní věstník)	114
sign. 16	(litografická tiskárna u zemské vlády slezské, zadávání knihařských prací)	115
sign. 17	(slezský veřejný konvent, slezské stavovské záležitosti)	115
sign. 17a	(volby do říšské rady a slezského zemského sněmu, některé záležitosti zemského sněmu a výboru)	115
sign. 18	(státní dohled na majetek řádu německých rytířů, maltéžského řádu aj.)	117
sign. 19	(duchovenské hodnosti a stavovská povýšení)	117
sign. 20	(nálezy pokladů a mincí)	117
sign. 21	(sbírky pro postižené, dobročinné příspěvky a pod.)	117
sign. 22	(neoprávněné vystěhovalectví)	117
sign. 23	(vystěhovalci a přesídlenci)	117
sign. 24	(přistěhovalectví a udělování státního občanství)	119
sign. 25	(prodej střelného prachu, drasla a ledku)	120
sign. 26	(chudobince, chorobince, ústavy pro hluchoněmé a slepé, chudinské fondy)	120
sign. 26/1	(opatrovny malých dětí)	121
sign. 27	(vyúčtování sirotčích nadací, nalezince, nemocnice)	121
sign. 27/1	(vybírání ošetrovacích a léčebných výloh za ošetřovance v nemocnicích)	122
sign. 28	(trestnice)	122
sign. 28/1	(donucovací pracovny a polepšovny, dodávání chovanců)	122
sign. 29	(chudinské ústavy, nadace a odkazy)	123
sign. 30	(účetní záležitosti nemocnic, schvalování jejich výročních účtů)	123
sign. 30/1	(stavební záležitosti nemocnic)	123
sign. 31	(včelařství, podpora chovu včel)	123
sign. 32	(tisková a divadelní censura)	123
sign. 33	(státní dluhopisy a cenné papíry)	123
sign. 34	(organisační, hospodářské, finanční a jiné záležitosti měst a městysů, obsazování míst městských úředníků)	124
sign. 35	(statistické výkazy o přirozeném pohybu obyvatelstva)	126
sign. 36	(žňové výkazy, dovoz a vývoz obilí a dobytka, podpora tkalcovství a upadajících řemesel)	127
sign. 36/1	(nouzové akce podpory, zejména při špatné úrodě, dary z milosti)	127
sign. 37	(regulace, úpravy a čištění vodních toků, stavby vodních děl)	127
sign. 37/1	(hraniční záležitosti, úpravy hranic)	131
sign. 37/Kat	(katastrální a reklamační záležitosti)	133
sign. 38	(lesní řád, zbrojní pasy)	134
sign. 40	(pytláci, škody, způsobené zvěří, honební řád, nájmy honiteb)	134

sign. 41	(udělování vyznamenání a čestných medailí)	136
sign. 42	(přijímání nemanželských dětí za vlastní, změny jména, adoptování dětí)	136
sign. 43	(mlynářské záležitosti, stavby při mlýnech a valchách, stavby jezů a pod.)	137
sign. 44	(námořní obchod, lodní doprava)	137
sign. 45	(slabomyslní a duševně choří)	137
sign. 46	(dotace na stavbu silnic a vodní stavby)	138
sign. 47	(železnice, projekty a výstavba železničních tratí, protokoly o komisionálním řízení)	138
sign. 47/1	(zřizování telegrafních úřadů)	140
sign. 47/1a	(Severní dráha Ferdinandova)	140
sign. 47/2	(Košicko-bohumínská dráha)	141
sign. 47/3	(dráha na pravém břehu Odry)	141
sign. 47/4	(dráha Ostrava-Frydlant)	141
sign. 47/5	(státní dráha, dříve Moravskoslezská centrální dráha)	142
sign. 47/6	(dráha Opava-Vlárský průsmyk)	142
sign. 47/7	(závodní a montanní dráhy v provozu Severní dráhy Ferdinandovy)	142
sign. 47/8	(závodní a montanní dráhy v provozu Košicko-bohumínské dráhy)	143
sign. 47/9	(závodní a montanní dráhy v provozu Ostravsko-frýdlantské dráhy)	143
sign. 47/10	(dráha Heřmínovy-Vrbno)	143
sign. 47/11	(dráha Bílsko-Zywiec)	143
sign. 47/12	(dráha Studénka-Štramberk)	143
sign. 47/13	(dráha Hanušovice-Fryvaldov, Jeseník-Hlucholazy)	143
sign. 47/14	(dráha Kojetín-Bílsko)	144
sign. 47/15	(dráha Opava-Horní Benešov)	145
sign. 47/16	(dráha Opava-Ratiboř)	145
sign. 48	(říšské silnice a obchodní cesty, stavby silnic, opravy mostů a můstků)	145
sign. 48/1	(personální záležitosti stavebních a silničních zaměstnanců)	152
sign. 48/2	(říšské silnice, opravy a údržba, vysazování silničních alejí a pod.)	153
sign. 48/3	(dodávky šterku na silniční stavby)	154
sign. 48/3a	(kolaudace a bonifikace lomů, propachtování státních lomů)	154
sign. 48/4	(kamenolomy šterkoviště)	155
sign. 48/5	(zvláštní silniční stavby, mosty, kanály, zábradlí a pod.)	155
sign. 48/6	(postranní cesty, odprodej parcel ležících při silnicích)	156
sign. 48/7	(kauce podnikatelů silničních staveb, stavební deposita)	156
sign. 48/8	(rozpočtové prostředky na silniční stavby, měsíční výkazy potřeby peněz)	156
sign. 48/9	(pronájem údržby říšské silnice v úseku Opava-Město Albrechtice)	157
sign. 48/10	(administrativní a kancelářské záležitosti okresních stavebních úřadů, později stavebních oddělení okres. hejtmanství)	157
sign. 48/11	(odstraňování sněhu na silnicích)	157
sign. 48/12	(topografie, t.j. zprávy o stavu říšských a okresních silnic)	157

sign. 49	(hostince, výčepy a sklady lihovin)	157
sign. 50	(udělování kavárenských koncesí a zřizování kulečnicků)	161
sign. 51	(pokoutní písaři)	161
sign. 52	(knihtiskárny, knihařství, knihkupectví, fotografická živnost)	161
sign. 53	(stížnosti na zkracování živnostenských oprávnění)	161
sign. 53/A	(pořádání průmyslových výstav v cizině)	162
sign. 53/B	(zprávy o zřizování konsulátů)	162
sign. 53/2	(obchodníci a kramáři)	162
sign. 53/2H	(podomní obchodníci)	162
sign. 54	(cechovní a živnostenské záležitosti, udělování dispensí od podmínky plného počtu vandrovních a tovaryšských let a pod.)	163
sign. 54a	(živnostenské záležitosti, odvolání proti nepovolení živnosti, dispense od předložení průkazu způsobilosti k provozu živnosti a pod.)	164
sign. 54/1	(obchodní a živnostenská komora)	170
sign. 54/2	(výdělková a hospodářská společenstva, akciové společnosti)	171
sign. 54/G	(živnostenská společenstva a obchodní gremia)	174
sign. 54/H	(společenstevní a závodní nemocenské pokladny, popř. pojišťovny)	174a
sign. 55	(povozníci a drožkáři)	175
sign. 56	(papírny)	175
sign. 57	(pohodní)	175
sign. 58	(policejní záležitosti, taneční zábavy a divadelní představení, policie stavební, živnostenská a j.)	176
sign. 58/1	(hasičský řád, dozor na výkon kominické živnosti, kontrola cihelen, vápenek, kováren a jiná protipožární opatření)	176
sign. 58/2	(četnictvo)	177
sign. 58/3	(parní stroje, zkoušky parních kotlů)	178
sign. 58/4	(řezníci)	179
sign. 58/5	(policejní ředitelství v Opavě)	179
sign. 58/5a	(policejní komisařství v Moravské Ostravě)	179
sign. 58/6	(vojenská policejní stráž v Opavě)	179
sign. 58/7	(policejní komisařství v Bílsku)	180
sign. 58/8	(policejní expositura, později komisařství v Bohumíně)	180
sign. 58/R	(cestovní pasy)	180
sign. 58/V	(spolkové záležitosti)	180
sign. 58/FV	(cizozemské akciové, pojišťovací a jiné společnosti, obchodní zastupitelství a agentury)	184
sign. 59	(výkazy tržních cen zemědělských výrobků a potravin, zásobovací záležitosti)	185
sign. 60	(policejní pokuty)	185
sign. 61	(povolování staveb budov, obytných domů a komínů, zkoušky zednických, tesařských a kamenických mistrů)	185
sign. 62	(herci a hudebníci, censura divadelních her, zřizování divadelních budov)	188
sign. 63	(cechovní záležitosti, míry a váhy)	188
sign. 64	(čelední řády, vydávání čeledních a pracovních knížek)	189
sign. 65	(různé žádosti, stížnosti, šetření a zprávy)	189

sign. 66	(dovolené a zakázané hry)	190
sign. 67	(opatření proti lichvě)	190
sign. 68	(bezpečnostní opatření proti zlodějským bandám a j.)	190
sign. 69	(tuláci, cikáni a hnanci, postrkové výlohy, vyhoštění z jednotlivých míst a okresů a vypovídání ze země)	190
sign. 70	(notáři a advokáti, koncese k výkonu obchodních jednatelství, realitních kanceláří a zprostředkovatelen služeb)	191
sign. 70a	(obchodní jednatelství, realitní a informační kanceláře, zprostředkovatelný služeb)	192
sign. 71	(různé právní záležitosti a právní pomoc ve vztahu k jiným korunním zemím a cizím státům, pozůstalosti, odúmrtí a j.)	192
sign. 72	(součinnost v soudních záležitostech, výpovědní a stěhovací řády ve Slezsku a j.)	193
sign. 73	(sňatkové záležitosti, dispense od překážek sňatku a od ohlášek, zprávy o civilních sňatcích)	194
sign. 74	(zajišťování pohledávek státu v konkursním a vyrovnávacím řízení)	194
sign. 75	(sirotčí a poručenské záležitosti)	195
sign. 76	(evidence a výkazy propuštěných trestanců)	195
sign. 77	(vězeňské záležitosti, stavby věznic)	195
sign. 77/2	(trestní kompetence úřadů politické správy)	196
sign. 77/2a	(odvolání v záležitostech urážek na cti)	196
sign. 77/3	(zkoušky úředníků z vybraných částí trestního zákona a z trestního práva správního, praktické zkoušky pro vyšší správní službu)	196
sign. 78	(parní a vanové lázně)	196
sign. 79	(sebevraždy, utonutí a jiné smrtelné nehody)	196
sign. 80	(pátrání po nezvěstných a osobách podezřelých z trestního činu, zatykače, popisy odcizených předmětů)	197
sign. 82	(vyúčtování zaopatřovacích výloh za trestance a vyšetřovance)	198
sign. 83	(ztráty a nálezy, ztráty úředních dokladů)	198
sign. 84	(vyúčtování léků pro věznice)	198
sign. 85	(vnitřní zařízení pro věznice, oděvy a prádlo pro vězně)	198
sign. 86	(stavby a úpravy věznic, práce vězňů, opatření proti útěku trestanců)	198
sign. 87	(disciplinární řízení proti správním úředníkům, peněžité tresty)	199
sign. 88	(kontribuční fondy, revise jejich hospodaření, opravy a přestavby kontribučních sýpek a prodej obilí z nich)	199
sign. 88/F	(finanční úřady ve Slezsku po reformách z r. 1850)	199
sign. 89	(účty kontribučních fondů, odstraňování závad)	200
sign. 90	(zápůjčky z kontribučních fondů)	200
sign. 91	(poskytování prostředků z kontribučních fondů obcím na nákup požárních stříkaček a j.)	200
sign. 92	(zůstatky kontribučních fondů, odpisy nedoplatků)	200
sign. 93	(likvidace kontribučních fondů, remunerace za správu a vedení účetnictví těchto fondů)	200
sign. 93/1	(likvidace kontribučních peněžních fondů z bývalého Těšínského kraje)	200

sign. 94	(zdravotnictví a očkování)	200
sign. 94/1	(veterinární záležitosti, předcházení a potlačování zvířecích nákaz)	205
sign. 94/2	(pohlavní choroby a nakažlivé nemoci, vzteklna)	208
sign. 95	(lékárnictví)	210
sign. 96	(zdravotní a veterinární pracovníci, opatření proti pokoutním léčitelům)	211
sign. 97	(porodní asistentky)	213
sign. 99	(zemědělské záležitosti, zvelebování rostlinné a živočišné výroby, včelařství, ovocnářství a j.)	214
sign. 101	(kolkový a tabákový důchodek, silniční mýta)	216
sign. 101/1	(celní záležitosti, finanční stráž)	217
sign. 102	(poštovníctví, telegraf a telefon)	217
sign. 103	(taxy a poplatky)	218
sign. 104	(tiskové záležitosti, periodické časopisy)	218
sign. 104/1	(poplatky za inserci v novinách)	219
sign. 105	(zastavárny)	219
sign. 106	(záležitosti obchodu se solí)	219
sign. 108	(úprava pozemkové daně, daň domovní, dědická a daň ze psů)	219
sign. 109	(daň z příjmu a daň výdělková)	220
sign. 110	(potravní daň)	220
sign. 111	(loterní důchodek)	220
sign. 112	(mincovnictví, puncovní záležitosti)	220
sign. 113	(důlní a hutní záležitosti – různé zprávy, statistické údaje aj.)	220
sign. 114	(zápisy firem do obchodního rejstříku)	221
sign. 116	(lnářství)	221
sign. 119	(tovární oprávnění a privilegia)	221
sign. 120	(zprávy o stavu obecných škol)	222
sign. 121	(organisační, hospodářské, finanční a jiné záležitosti venkovských obcí, obecní přírážky)	222
sign. 121/1	(pojištění proti živelným pohromám, požárům a uhynutí dobytka, podpory postiženým)	224
sign. 122	(rybářství)	225
sign. 122/1	(záležitosti vyvazování pozemků)	225
sign. 123	(stížnosti na neoprávněné užívání lesů, rybníků a pastvin)	225
sign. 124	(zřizování osad a dělnických kolonií)	226
sign. 124/1	(dělení pozemků, žádosti o povolení)	226
sign. 125	(koupě, prodej a odnětí usedlostí, stížnosti na nesprávné zápisy v pozemkových knihách)	226
sign. 126	(urbariální záležitosti a laudemiální poplatky)	227
sign. 127	(protokoly z učitelských konferencí)	227
sign. 128	(šetření a spory o domovskou příslušnost)	227
sign. 129	(desátky a jiné dávky ve prospěch církve)	228
sign. 130	(vyhošťování židů a jejich domovská příslušnost)	228
sign. 131	(židovské záležitosti, držba nemovitostí židy, veřejná židovská stravovna v Opavě)	228
sign. 132	(sňatky židů)	228
sign. 134	(židovské domestikální a kontribuční záležitosti)	228

sign. 135	(vyučování židovskému náboženství, židovské náboženské spolky a obce, židovské nadace)	228
sign. 136	(výroční zprávy a programy gymnasií a reálék)	229
sign. 137	(zprávy o inspekcích na gymnasiích)	229
sign. 138	(zprávy o inspekcích na národních školách)	229
sign. 139	(didaktické záležitosti katolických gymnasií)	229
sign. 139/1	(didaktické záležitosti evangelických gymnasií)	230
sign. 139/2	(administrativní záležitosti katolických gymnasií)	230
sign. 139/3	(administrativní záležitosti evangelických gymnasií)	230
sign. 139/4	(ustanovování profesorů, suplentů a zřízců na gymnasiích, výpomoci, remunerace)	230
sign. 139/5	(školné na gymnasiích, osvobozování)	231
sign. 140	(učitelé, pomocní učitelé a katecheti, jejich ustanovování, pensionování, úmrtí)	231
sign. 141	(podpory učitelům a učitelským pracovníkům, remunerace, platové zálohy)	232
sign. 141/1	(živnostenské pokračovací školy a obchodní školy)	233
sign. 141a	(odborné školy průmyslové)	235
sign. 142	(školské záležitosti všeobecně)	237
sign. 142/1	(místní a okresní školní dozorcí)	240
sign. 143	(školní stipendia a nadace)	240
sign. 144	(odkazy školskému a náboženskému fondu, úroky a kapitály náboženského fondu)	241
sign. 145	(osvobození od školného na reálkách a hlavních školách)	242
sign. 146	(organisační, majetkové a stavební záležitosti klášterů a řeholních domů)	242
sign. 146/1	(vyřazování a přiřazování obcí, zřizování kurací, povyšování na fary)	242
sign. 147	(nadace duchovenské a světské, opisy nadačních listin)	243
sign. 147/1	(ústavy šlechtičen)	250
sign. 147/2	(zrušení nadační kaple ve Fulneku a tzv. španělské kaple v Novém Jičíně)	250
sign. 148	(vnitřní zařízení kostelů, lokalit a far, stavby a opravy kostelů, far a jiných církevních budov)	251
sign. 148/1	(přezkoumávání a schvalování kostelních, klášterních a nadačních účtů)	254
sign. 148/2	(hřbitovy, márnice, hrobky)	255
sign. 148/3	(podpory na opatřování mešních rouch)	255
sign. 148/4	(stavební záležitosti škol)	256
sign. 149	(vyúčtování různého obsahu)	256
sign. 149/1	(patronátní práva)	257
sign. 150	(záležitosti duchovní správy a duchovenstva, matriční věci, finanční a hospodářské záležitosti far)	257
sign. 150/1	(pohřební ústavy a převozy mrtvol)	262
sign. 151	(personální a platové záležitosti duchovních, obsazování obrocí, úprava kongruálních platů)	262
sign. 152	(podpory duchovním a remunerace)	267
sign. 153	(štolové poplatky)	268
sign. 154	(kláštery a nemocnice milosrdných bratří a alžbětinek)	-
	- viz. pod. sign. 146 a 146//K-1	-



sign. 155	(záležitosti nekatolíků)	268
sign. 156	(ustanovování a úmrtí pastorů)	269
sign. 159	(stavby a přístavby modliteben a j.)	269
sign. 160	(opatřování palivového dříví pro školy a j.)	269
sign. 161	(přestupy židů na křesťanskou víru)	269
sign. 162	(výroba, prodej a skladování traskavin, skladiště výbušnin a jejich kolaudace)	269
sign. 164	(konskripční záležitosti, sčítání lidu)	270
sign. 166	(ubytování důstojníků, příspěvky na ubytování vojska)	271
sign. 170	(odkazy pro slezský invalidní a podpůrný fond)	271
sign. 171	(záležitosti invalidů všeobecně, slezský invalidní a podpůrný fond)	271
sign. 172	(podpory vdovám a sirotkům po zemřelých invalidech)	272
sign. 173	(povolování sňatků invalidům)	272
sign. 174	(vojenské záležitosti všeobecně, odvody branců, propuštění z vojenské služby)	272
sign. 174/1	(domobranecké záležitosti)	274
sign. 174/2	(vojenská taxa)	274
sign. 176	(vojenská učiliště a nadace)	274
sign. 177	(umísťování vojenských vysloužilců a invalidů v civilních službách, zejména u státních úřadů)	274
sign. 178	(ubytování vojska, stavby kasáren, náhrady škod způsobených vojskem)	275
sign. 179	(vojenské nemocnice)	276
sign. 182	(přípřeže pro vojenské účely a j.)	276
sign. 184	(různé statistické výkazy)	277
sign. 186	(nákup koní pro vojenské účely, odprodej erárních koní soukromníkům)	277
sign. 187	(vojenské hřebčiny aj.)	277
sign. 188	(odměny za záchranu života)	278
sign. 189	(záležitosti bývalé rakouské části vratislavského biskupství)	278
sign. 189/1	(ověřování listin)	280
sign. 189/2	(návrh zákona z r. 1856 o vyhotovování listin okresními úřady)	280
sign. 190	(daňové záležitosti, splácení daní, nedoplatky, stížnosti aj.)	280
sign. 190/1	(různé odměny)	280
sign. 190/2	(směrnice a podklady pro vyměřovací a odvolací řízení o dani výdělkové)	280
sign. 191	(pokladní a účetní záležitosti, spořitelny a dozor na jejich hospodaření, dohled na záložny a banky, rakouská národní půjčka)	280
sign. 192	(měsíční dotace politické správy aj.)	286
sign. 192/1	(dotace na bezpečnostní službu ve Slezsku)	287
sign. 193	(měšťanské a střelecké sbory)	287
sign TD	(spisy departementu VI – technického)	287

přechodné (zkušební) manipulační období 1908:

sign. V	(zdravotnické záležitosti)	288
(departement)		

sign. VI	(silnice, mosty, vodní stavby, stavitelské a řidičské zkoušky a jiné stavební a technické záležitosti)	292
sign. VII	(adjustace obročních příznání, kněžská kongrua, adjustace cestovních účtů a jiné účetní záležitosti)	292
sign. VIII	(veterinární záležitosti)	292
sign. IX.	(lesnicko-technické záležitosti)	294
<u>manipulační období /1908-/ 1910 – 1928:</u>		296
(signatury opakující se na konci téměř všech registraturních oddílů, t. j. periodická podání a různé uvádíme pouze tehdy, jsou-li dochovány spisy)		
<u>Registraturní oddíl I (ústava a úřady)</u>		296
sign. I/4	(společné říšské a zemské záležitosti, volby do říšské rady a zemského sněmu, říšské hranice aj.)	296
sign. I/7	(věcné potřeby politických a policejních úřadů, stavby a údržba úředních budov pro tyto úřady)	296
sign. I/8	(stavby a údržba jiných státních budov)	297
<u>Registraturní oddíl II (sčítání lidu, státní občanství, domovské, obecní a chudinské záležitosti)</u>		300
sign. II/10	(sčítání lidu)	300
sign. II/11	(státní občanství, povolení k vystěhování a j.)	300
sign. II/12	(obecní záležitosti, volby do obecních zastupitelstev a j.)	309
sign. II/13	(otázky domovské příslušnosti a chudinské záležitosti)	311
sign. II/14	(čelední záležitosti)	312
<u>Registraturní oddíl III (domobrana, vojsko, vojenská taxa)</u>		312
sign. III/17	(odvody a přezkoušení zdravotního stavu branců)	312
sign. III/18	(branné úlevy a trvalé dovolené, povolování sňatků podle branného zákona)	312
sign. III/19	(vyživovací příspěvky, některé přestupky branného zákona aj.)	313
sign. III/20	(záležitosti domobrany)	313
sign. III/21	(ubytování a stravování vojska, stavba kasáren, zajišťování přípráže pro vojsko)	313
sign. III/22	(klasifikace a odvody koní)	313
sign. III/23	(mobilizační záležitosti)	313
sign. III/24	(vojenská taxa)	314
sign. III/25	(měšťanské a střelecké sbory)	314
sign. III/26	(periodická podání, výplatní přehledy a j.)	315
sign. III/27	(různé vojenské záležitosti)	315
<u>Registraturní oddíl IV (kultové, sňatkové a matriční záležitosti)</u>		315
sign. IV/28	(katolická církev, duchovenstvo, kostely, fary a obročí)	315
sign. IV/29	(evangelické církve)	320
sign. IV/30	(židovské náboženské obce)	320
sign. IV/31	(jiné církve a náboženská sdružení)	321
sign. IV/32	(záležitosti vratislavského biskupství)	321
sign. IV/33	(kláštery, řády, kongregace)	323

sign. IV/34	(výstavba a údržba kostelů, far a jiných církevních budov)	324
sign. IV/35	(náboženský fond, kongruální záležitosti a j.)	324
sign. IV/36	(zbožné nadace a odkazy)	325
sign. IV/37	(sňatkové záležitosti, dispense od překážek manželství a ohlášek aj.)	326
sign. IV/38	(matriční záležitosti, občanské matriční úřady na Hlučínsku aj.)	327
sign. IV/39	(peněžní a naturální dávky ve prospěch kostelů a obročí)	334
sign. IV/40	(výměna matričních výpisů s cizími státy a periodická podání)	334
sign. IV/41	(různé kultové záležitosti)	335
<u>Registraturní oddíl V (vyučování, umění, věda a nadace)</u>		337
sign. V/43	(věda a umění, vědecké a umělecké instituce, péče o památky aj.)	337
sign. V/44	(nadace, fondy a účelová jmění s výjimkou tzv. zbožných nadací, stipendia)	341
sign. V/50	(odborné školství průmyslové, obchodní a živnostenské)	343
sign. V/51	(zemědělské školství, rodinné a hospodyňské školy a j.)	349
<u>Registraturní oddíl VI (zdravotní péče)</u>		350
sign. VI/54	(zdravotnictví)	350
sign. VI/55	(zdravotnické korporace)	359
sign. VI/56	(zdravotničtí pracovníci)	360
sign. VI/57	(lékárny, léčiva, prodej jedů)	363
sign. VI/58	(nemocnice, ústavy pro duševně choré, lázně a jiné léčebné a charitativní ústavy)	366
sign. VI/59	(pohřbívání, převozy mrtvol, hřbitovy aj.)	373
sign. VI/61	(různé zdravotnické záležitosti)	374
<u>Registraturní oddíl VII (veterinární záležitosti)</u>		375
sign. VII/62	(veterinární pracovníci)	375
sign. VII/63	(veterinární záležitosti, podkovářství)	376
sign. VII/64	(obchod dobyt看 a zvířecími produkty, dovoz a vývoz hospodářských zvířat, jatečné trhy)	385
sign. VII/65	(prohlídky dobytka a masa, jatky, pohodnice, jateční poplatky)	388
<u>Registraturní oddíl VIII (zemědělství a lesnictví)</u>		391
sign. VIII/69	(zemědělské korporace)	391
sign. VIII/70	(dozor nad zemědělstvím a lesnictvím, žňové honební a lesní statistiky)	392
sign. VIII/71	(živelní pohromy, podpory při nich a nouzové akce)	393
sign. VIII/72	(dolování)	394
sign. VIII/73	(chov dobytka a koní)	394
sign. VIII/74	(honební záležitosti)	395
sign. VIII/75	(ochrana ptactva)	395
sign. VIII/76	(rybářství)	395
sign. VIII/77	(zpeněžení zemědělských výrobků, výroční, týdenní a dobytčí trhy, tržní poplatky)	396

sign. VIII/78 (záležitosti svěřenských statků, veřejného statku a pozemkových knih)	396
sign. VIII/80 (záležitosti daňové, poplatkové a celní)	396
<u>Registraturní oddíl IX (vodní záležitosti, doprava, stavební a požární policie)</u>	396
sign. IX/81 (regulace řek, ochrana břehů, vodní družstva, vodovody a j.)	396
sign. IX/82 (hrazení bystřin, meliorace pastvin)	400
sign. IX/83 (dozor na řeky a silnice, revize mostů, hydrografická služba)	401
sign. IX/84 (silnice a cesty, jejich výstavba, údržba a opravy, silniční policie, automobilová doprava a j.)	402
sign. IX/85 (státní dráhy, výstavba a rozšiřování tratí a železničních objektů a j.)	408
sign. IX/86 (Severní dráha Ferdinandova)	408
sign. IX/87 (Košicko-bohumínská dráha)	408
sign. IX/88 (výstavba a údržba místních drah, zřizování vleček a jiné železniční záležitosti)	408
sign. IX/89 (zřizování poštovních a telegrafních úřadů, povolování telefonních stanic, evidence letadel)	414
sign. IX/90 (stavební záležitosti, zkoušky stavitelů, zednických a tesařských mistrů, stavby veřejných budov a státních obytných domů aj.)	414
sign. IX/91 (technické a stavební posudky a výkon komisionální služby pro jiné úřady)	420
sign. IX/92 (požární policie, hasičstvo aj.)	421
sign. IX/93 (cizinecký ruch, lázeňství)	421
sign. IX/94 (různé stavebně-technické záležitosti)	421
<u>Registraturní oddíl X (akciové a pojišťovací společnosti, spořitelny a spolky)</u>	422
sign. X/95 (akciové společnosti)	422
sign. X/96 (pojišťovací spolky a společnosti)	422
sign. X/97 (spořitelny)	422
sign. X/98 (výdělková a hospodářská společenstva, zapsané pomocné pokladny, společenstva s r.o.)	425
sign. X/99 (spolkové záležitosti /mimo II. pololetí 1919 a r. 1920/)	426
<u>Registraturní oddíl XI (obchod, živnosti, průmysl)</u>	430
sign. XI/102 (živnosti a obchod, koncesované, řemeslné a svobodné živnosti, živnostenské provozovny, tovární katastr, statistika nezaměstnanosti aj.)	430
sign. XI/103 (reální a radikované živnosti, výčepní živnosti)	437
sign. XI/104 (podomní obchod a kočovné živnosti)	437
sign. XI/105 (pomocné síly v živnostech a průmyslu, úpravy pracovní doby, nedělní klid aj.)	437
sign. XI/106 (živnostenská společenstva, tovaryšské zkoušky)	438
sign. XI/107 (zprávy o činnosti živnostenských soudů)	439
sign. XI/108 (zprávy o činnosti živnostenských inspektorů)	439
sign. XI/109 (obchodní a živnostenská komora v Opavě)	439
sign. XI/110 (ochranné známky, vzorky, patenty)	439
sign. XI/111 (míry a váhy, cejchovnictví)	439

<u>Registraturní oddíl XII (nemocenské, úrazové a pensijní pojištění)</u>	440
sign. XII/114 (nemocenské pojištění, vyhlásování místně obvyklých mezd aj.)	440
sign. XII/115 (nemocenské pokladny, okresní nemocenské pojišťovny)	441
sign. XII/116 (úrazové pojištění, Úrazová dělnická pojišťovna v Brně)	445
sign. XII/117 (pensijní pojištění soukromých zaměstnanců, zemská úřadovna Všeobecného pensijního ústavu v Opavě, náhradní ústavy pensijního pojištění)	447
sign. XII/119 (překlady cizojazyčných podání a různé záležitosti)	445
 <u>Registraturní oddíl XIII (policie)</u>	455
sign. XIII/120 (tisková policie, periodické časopisy, povinné výtisky aj.)	455
sign. XIII/121 (divadelní policie, divadelní a filmová censura, ochotnická představení)	460
sign. XIII/122 (kinematografické a produkční licence, divadelní koncese, dozor na biografy)	461
sign. XIII/123 (veřejné zábavy, slavnosti a tělocvičná vystoupení)	464
sign. XIII/124 (dislokace a některé jiné záležitosti četnictva)	465
sign. XIII/125 (bezpečnostní policie, stávky, mimořádné události, opatření proti cikánům aj.)	465
sign. XIII/126 (mravnostní policie)	470
sign. XIII/127 (pasové, vystěhovalecké a ohlašovací záležitosti, evidence cizinců)	471
sign. XIII/128 (hnanecké záležitosti, vypovězení a vyhoštění, repatriace válečných uprchlíků)	475
sign. XIII/129 (práce vězňů v trestnicích, donucovací pracovny, polepšovny a vychovatelny)	477
sign. XIII/130 (veřejné sbírky a loterie)	480
sign. XIII/131 (zbraně, střelivo, třaskaviny)	483
sign. XIII/132 (zkoušky a evidence parních kotlů)	486
sign. XIII/133 (schůze, tábory lidu a jiná veřejná shromáždění, dále spolkové záležitosti /tyto pouze z II. pololetí 1919 a r. 1920/)	488
sign. XIII/135 (organisační, personální a finanční opatření v oboru policejní služby a různé administrativní a policejní záležitosti)	491
 <u>Registraturní oddíl XIV (účetnictví)</u>	494
sign. XIV/136 (rozpočty, prelimináře, dotace aj.)	494
sign. XIV/137 (účetní uzávěrky a revize účtů)	494
sign. XIV/138 (cestovní účty, poukazy peněz)	494
sign. XIV/139 (správní deposita)	494
sign. XIV/140 (periodická podání účetní povahy)	494
sign. XIV/141 (refundace podpor v nezaměstnanosti)	495
sign. XIV/Účt (jiné účetní a rozpočtové záležitosti)	495
 <u>Registraturní oddíl XV (sociální péče)</u>	495
sign. XV/142 (ochrana matek a kojenců, péče o děti a mládež, sirotčince)	495

sign. XV/143 (péče o učně a mládež výdělečně činnou)	496
sign. XV/144 (obytné domy pro dělníky)	496
sign. XV/145 (podpora stavebního ruchu, stavební družstva aj.)	496
sign. XV/146 (veřejná dobročinnost, péče o válečné poškozence, zabírání bytů a jiné bytové záležitosti, válečné půjčky)	496
sign. XV/147 (evidence osob pod kuratelou a různé záležitosti)	498
Účetní knihy	499
Ostatní materiál:	499
stavební plány	499
rozmnoženiny:	500
normativní oběžníky, výnosy, pokyny, příkazy, služební a orientační pomůcky	500
vyhlášky, úřední vývěsky, plakáty a podobný materiál	504
Přidružené agendy:	505
písemnosti vzešlé z činnosti zemské vlády slezské ve funkci stavebního úřadu I. instance	505
písemnosti zeměpanských a vládních komisařů	505
Rejstřík jmenný	507
Rejstřík věcný	526

## I.

Důsledky revolučních událostí r. 1848 se pronikavě projeví ve správním zřízení rakousko-uherské monarchie a přinesly mimo jiné i podstatnou změnu ve správním postavení Slezska, které bylo za josefínských reforem spojeno dekretem z 15.3.1783 s Moravou v jeden správní celek řízený moravsko-slezským guberniem v Brně. Tento stav se změnil vydáním císařského rozhodnutí z 26.6.1849 č. 295 ř.z. o schválení zásad nového organizace politické správy, podle nichž byl do čela správy každé korunní země postaven císařem jmenovaný místodržitel. Na základě těchto zásad bylo nejvyšším rozhodnutím ze 4.8.1849 (výnos ministerstva vnitra z 9.8.1849 č. 355 ř.z.) Slezsko postaveno na roveň ostatním korunním zemím a schváleno zřízení místodržitelství v Opavě a jemu bezprostředně podřízených sedmi okresních hejtmanství; vzhledem k malé rozloze nebylo Slezsko rozděleno na kraje, takže místodržitel vykonával zároveň i působnost krajského presidenta.

V souvislosti s nástupem bachovské reakce došlo i ve správě a soudnictví k organizačním změnám, které však u úřadů vyšších stupňů nebyly příliš pronikavé. Slezska se týkalo zejména ustanovení, že v těchto korunních zemích jež v důsledku jejich malé rozlohy nebylo účelné dělit na kraje, se dosavadní místodržitelství nahradí zemskými vládami v čele se zemským presidentem a se stejnou pravomocí jako u místodržitelství (nařízení ministrů vnitra, spravedlnosti a financí z 19.1.1853 č. 10 ř.z.); zemská vláda v Opavě zahájila činnost dnem 29.5.1854 (nařízení ministra vnitra z 30.4.1854 č. 112 ř.z.).

Po pádu bachovského absolutismu postupně došlo k redukci rozrostlého administrativního aparátu a v rámci těchto opatření byla v souvislosti se zrušením krajských úřadů na Moravě zrušena i zemská vláda v Opavě a vévodství Slezské administrativně podřízeno brněnskému místodržitelství, přičemž však Slezsku jinak zůstalo zachováno postavení korunní země; zároveň byl v Opavě ustanoven zvláštní správní úředník s titulem zemského hejtmana, který zastával nejenom funkci přednosty politického okresního úřadu pro okres Opava – okolí, ale zároveň vykonával určitou působnost pro celé území Slezska jako exponovaný zástupce brněnskému místodržitelství (nařízení ministra vnitra z 5.6.1860 č. 142 ř.z.). Zastavení činnosti zemské vlády v Opavě a podřízení Slezska místodržitelství v Brně bylo uskutečněno dnem 15.11.1860 (nařízení ministerstva vnitra z 31.10.1860 č. 243 ř.z., k němuž je připojena zvláštní příloha o postavení a úřední působnosti zemského hejtmana ve Slezsku). Tato reforma se ukázala jako neuvážená, vzbudila ve Slezsku značný odpor a měla jen krátké trvání. Již na jaře 1861 byla na základě nejvyššího rozhodnutí z 29.3.1861 ve Slezsku znovu zřízena zemská vláda v čele se zemským presidentem, která začala působit v rozsahu své dřívější pravomoci dnem 13.dubna (podle sdělení státního ministra z 10.5.1861). Další organizační změny, k nimž došlo během šedesátých let XIX. století, se postavení zemské vlády slezské v podstatě nedotkly. Zákon z 19.5.1868 č. 43 ř.z. o zřízení politických správních úřadů v korunních zemích zastoupených v říšské radě byl sice velmi důležitý pro úřady I. instance (opět oddělení politické správy od soudnictví, ale na existenci místodržitelství v Praze a Brně a zemské vlády v Opavě se jeho vydáním nic nezměnilo. Základní organizační struktura politické správy tímto zákonem stanovaná trvala pak v podstatě až do zániku Rakousko-Uherska.

Rozsah věcné působnosti místodržitelství popř. zemských vlád byl v zásadě vymezen již citovaným císařským rozhodnutím z 26.6.1849 č. 295 ř.z., později pozměněn, upřesněn a rozšířen nařízením ministrů vnitra, spravedlnosti a financí z 19.1.1853 č. 10 ř.z. a konečně upraven a doplněn zákonem z 19.5.1868 č. 44 ř.z. Tímto vývojem vytvořenou pravomoc si tyto úřady v podstatě podržely nejenom do rozpadu rakousko-uherské monarchie, ale po vzniku samostatné Československé republiky v r. 1918 přešla jejich dosavadní věcná kompetence s poměrně malými změnami i na jejich nástupce, tj. na zemské správy politické. Nepovažujeme zde za nutné tyto otázky podrobněji rozvádět, neboť obsah i rozsah působnosti zemské vlády v Opavě zcela zřetelně vyplývá z vlastního textu tohoto inventáře; chceme však

v této souvislosti upozornit na několik závažných okolností. Věcná příslušnost úřadů politické správy se dříve obecně vymezovala negativním způsobem tak, že do ní patří všechny záležitosti, pokud nejsou právními předpisy svěřeny jiným (speciálním) úřadům; přitom vývojová tendence šla spíše směrem rušení takových speciálních úřadů a postupného začleňování jejich agend do politické správy. Tento vývoj se projevoval i v kompetenci zemské vlády v Opavě. Dozor a řízení národních a středních škol ve Slezsku prováděl v letech 1850-1854 zemský školní úřad v Opavě; ke dni 29.5.1854 však převzala jeho činnost zemská vláda v Opavě (nařízení ministra vnitra z 30.4.1854 č. 112 ř.z.). Jako vyšší úřad pro správu veřejného stavebnictví fungovalo ve Slezsku v letech 1850-1860 slezské zemské stavební ředitelství v Opavě; dnem 15.11.1860 bylo toto ředitelství zrušeno a jeho působnost přenesena na zemské stavební ředitelství v Brně (nařízení ministerstva vnitra z 31.10.1860 č. 243 ř.z.). Po opětovném administrativním osamostatnění Slezska v r. 1861 však byla tato stavební agenda přiřčena k zemské vládě slezské; tato změna byla součástí realizace nejvyššího rozhodnutí z 6.10.1860 o zásadách organizace státní stavební služby (nařízení státního ministerstva z 8.12.1860 č. 268 ř.z.), podle nichž se měla správa veřejného stavebnictví v zásadě sloučit s politickou správou a stát se jedním jejím odvětvím. Na druhé straně se ovšem projevil i pohyb opačný. Od zrušení zemského školního úřadu v Opavě až do r. 1870 vyřizovala školskou agendu zemská vláda slezská. V r. 1870 však byla v Opavě zřízena na základě zákona z 25.5.1868 č. 48 ř.z. samostatná zemská školní rada jako nejvyšší dozorcí a administrativní úřad pro školy obecné, měšťanské, gymnasia, reálky a učitelské ústavy na území Slezska a nejvyšší osobní úřad učitelstva těchto škol a převzala dnem 9.7.1870 od zemské vlády slezské převážnou část její školské agendy (zemský zákon z 28.2.1870 o školském dozoru, č. 18 slezského zem. zákoníku); od té doby zemská vláda vyřizovala v podstatě jen záležitosti odborného školství. V r. 1909 byl při reorganizaci spisové služby zemské vlády zaveden nový registraturní plán (klíč), v němž byla do registraturního oddílu V (vyučování, umění, věda a nadace) zařazena i celá agenda zemské školní rady; přitom však zemská školní rada zůstala i nadále samostatným úřadem.

Bezprostředně po rozpadu Rakousko-Uherska se němečtí političtí činitelé z Rakouska a českých zemí pokusili odtrhnout z území Slezska severní Moravy a ze severovýchodního výběžku Čech oblasti s větším, popř. částečným podílem německého obyvatelstva, utvořit z nich samostatnou provincii Sudety (Sudetenland) a začlenit ji do nově vzniklého státu Německé Rakousko (Deutschösterreich). Hrubý rozsah provincie Sudety lze zjistit z přílohy k zákonu o volebním řádu pro volby do národního shromáždění Německého Rakouska (Staatsgesetzblatt für den Staat Deutschösterreich – zákon z 18.12.1918 č. 115). Území provincie bylo rozděleno na dva volební kraje. Do prvního (západní Slezsko a Kravaňsko) patřily soudní okresy Bílovec, Bruntál, Cukmantl (Zlaté Hory), Frývaldov (Jeseník), Fulnek, Horní Benešov, Javorník, Jindřichov, Krnov, Město Albrechtice, Nový Jičín, Odry, Opava, Osoblaha, Vidnava, Vítkov, Vrbno a statutární město Opava, do druhého (Šumpersko a oblast kolem Lanškrouna, Moravské Třebové a Svitav / tzv. Schönhengstgau/) soudní okresy dvorce Králíky, Lanškroun, Město Libavá, Mohelnice, Moravská Třebová, Olešnice, Rokytnice v orlických Horách, Rýmařov, Staré Město, Svitavy, Šilperk (Štítý), Šternberk, Šumperk, Uničov a Vízmbek (Loučná n/Desnou). Bližší podrobnosti (zejména pokud jde o jednotlivé obce) jsou obsaženy v prováděcím nařízení státního sekretáře spravedlnosti o soudním rozdělení provincie Sudety (Staatsgesetzblatt für den Staat Deutschösterreich – nařízení z 25.11.1918 č. 65). V mezidobí, než byly na uvedeném území prosazeny oprávněné nástupnické nároky a ČSR, nastala administrativně poněkud zvláštní situace. V Opavě byla v listopadu 1908 zřízena samostatná zemská vláda provincie Sudety v čele se zemským správcem dr. von Fürerem, ale vedle ní v Opavě fungovala pro ty oblasti Slezska, které nebyly začleněny do provincie Sudety, stará slezská zemská vláda vedená vládním radou Kuliszem. Tento stav však netrval dlouho, neboť dne 18.12.1918 byla zemská vláda slezská převzatá



československými orgány v čele s potomním zemským presidentem Josefem Šrámkem. V důsledku toho zanikla zemská vláda provincie Sudety a územní kompetence zemské vlády slezské byla právně obnovena v celém původním rozsahu, i když fakticky nemohla být uplatňována v té části východního Slezska, která byla obsazena polskými orgány, a nastolování československé správy v některých okresech Slezska probíhalo postupně ještě i v počátečním období roku 1919.

Územní rozsah působnosti zemské vlády slezské se po r.1918 dosti změnil v důsledku dvou význačných událostí. Především to byl československo-polský spor o Těšínsko, který trval od listopadu 1918 až do léta 1920. Byl vyřešen rozhodnutím velvyslanecké konference v Paříži z 28.7.1920 tak, že ČSR dostala menší část Těšínska včetně celé košicko-bohumínské dráhy a karvinské pánve, kdežto Polsku připadla jeho větší, spíše zemědělská část. Tím se územní pravomoc zemské vlády slezské zmenšila o celý obvod okresního hejtmanství v Bílsku, značnou část hejtmanství těšínského a o několik obcí z hejtmanství fryštátského. Za druhé to bylo přivtělení Hlučínska, které bylo na základě mírové smlouvy s Německem převzato se svými 36 obcemi dne 4.2.1920 pod československou státní svrchovanost; v r. 1923 byly pak k ČSR připojeny ještě dvě další obce Hať a Píšť. Inkorporace Hlučínska byla zakotvena v zákoně z 30.1.1920 č. 76 Sb. Již před tím byla vládním nařízením z 24.1.1920 č. 65 Sb. zřízena funkce zplnomocněného komisaře republiky Československé pro Ratibořsko, jehož posláním zejména bylo zařizovat jménem vlády, popř. jejích jednotlivých členů na celém úseku veřejné správy (mimo správu soudní) všechno, co bude třeba k udržení pořádku, konsolidaci poměrů a k zabezpečení řádného státního života na přivtěleném území; zároveň byl zplnomocněný komisař v oboru politické správy II. instancí pro záležitosti z Hlučínska (vládní nařízení ze 4.5.1920 č. 321 Sb.). Do funkce zplnomocněného komisaře byl jmenován zemský president slezský Josef Šrámek.

S postupnou konsolidací a při

způsobováním Hlučínska československému právnímu řádu ztrácela tato mimořádná úprava svůj původní smysl a význam a proto byla vládním nařízením z 3.2.1927 č. 5 Sb. instituce zplnomocněného komisaře pro Ratibořsko zrušena a jeho zbylá působnost přenesena na zemskou správu politickou v Opavě, popř. ve věcech školských na jejího presidenta jako předsedu slezské zemské školní rady.

Věcná kompetence zemské vlády slezské zůstala po vzniku ČSR až na některé menší úpravy v podstatě nezměněna a v poměru k samosprávě se spíše rozšířila a posílila na úkor pravomoci samosprávných orgánů.

V letech 1919 – 1921 se převážně používalo dosavadního názvu zemská vláda slezská, i když např. na některých vyhláškách nalézáme již v r. 1919 nové úřední označení zemská správa politická v Opavě. K odstranění této nejednotnosti presidium ministerstva vnitra asi začátkem února 1922 nařídilo upustit od starých názvů zemská vláda slezská a okresní hejtmanství a užívat výhradně nového označení zemská, popř. okresní správa politická. V důsledku toho začala zemská správa politická v Opavě od 7.2.1922 důsledně používat nového názvu a obdobný pokyn dala i politickým úřadům I. stolice (výnos z 16.2.1922 čj. Pres 550); tento nový název zůstal v platnosti až do zániku úřadu v r. 1928. Ve zdejším archivu byl fond doposud veden pod označením zemská vláda slezská, které se natolik vžilo, že nepovažujeme za vhodné je měnit; proto ani nyní vědomě nepoužíváme posledního názvu úřadu, nýbrž zachováváme dosavadní označení fondu zemská vláda slezská v Opavě (ve zkratce ZVIS Opava).

V souvislosti s působností ZVIS je třeba se ještě zmínit o tom, jak byla ve Slezsku organizována státní stavební služba v I. instanci. Před 1.10.1868 byly ve Slezsku tři samostatné okresní stavební úřady (Bezirksbauämter) v Bruntále, Opavě a Těšíně. V rámci postupné realizace již citovaného nejvyššího rozhodnutí z 6.10.1860 o zásadách organizace státní stavební služby (nařízení státního ministerstva z 8.12.1860 č. 268 ř. z.) byly vyhláškou

slezského zemského presidia z 19.9.1868 č. 12 slez. zem. zákoníku uvedené okresní stavební úřady k 30.9.1868 zrušeny a státní stavební služba i v I. instanci sloučena s úřady politické správy. Území Slezska bylo přitom rozděleno na tři stavební okresy Bruntál, Opava a Těšín; v prvním z nich byla prvoinstanční agendy státní stavební služby přikázána okresnímu hejtmanství v Bruntále, ve druhém zemské vládě slezské a ve třetím okresnímu hejtmanství v Těšíně. Tak došlo k tomu, že ZVIS obstarávala ve stavebním okrese Opava od 1.10.1868 i prvoinstanční agendu. V r. 1887 bylo dosavadní stavební oddělení v Bruntále přeloženo k okresnímu hejtmanství ve Frývaldově (Jeseník) a zároveň provedeno nové rozhraničení stavebních okresů opavského a nově vzniklého frývaldovského (vyhláška slezského zemského presidenta z 31.10.1887 č. 47 slez. zem. zákoníku). Po této změně stavební okres Opava zahrnoval celé politické okresy Opava a Krnov (později od r. 1896 i nový politický okres Bílovec), dále soudní okres Horní Benešov a některé obce ze soudního okresu Bruntál.

Zákonem ze 14.7.1927 o organizaci politické správy, č. 125 Sb. bylo Slezsko sloučeno s Moravou v nový správní obvod zemi Moravskoslezskou, pro niž měl být zřízen zemský úřad v Brně za současného zrušení zemských správ politických v Brně a Opavě a některých dalších úřadů a orgánů. Tento zákon měl původně vstoupit v platnost na celém území státu dne 1.7.1928, avšak zákonem z 28.6.1928 č. 82 Sb. byl počátek jeho účinnosti v zemi české a Moravsko-slezské odložen na 1.12.1928. K tomuto dni byla zemská správa politická v Opavě (a rovněž zemská školní rada v Opavě) zrušena; v souvislosti s tím byla dnem 30.11.1928 uzavřena činnost obou těchto úřadů i všechny jejich zápisy, knihy, pomůcky atp.

## II.

Po zrušení ZVIS v r. 1928 zůstala její registratura uložena u okresního úřadu v Opavě. Skládala se jednak z presidiální registratury a jednak ze všeobecné spisovny, která se dále dělila – nepřehlížíme-li k přechodnému (zkušebnímu) období v r. 1908 – na tzv. starou registraturu obsahující písemnosti z let 1850 – 1909 (včetně některých starších předpisů) a registraturu novou zahrnující písemnosti od postupného zavedení nového registraturního plánu (klíče) v letech 1908-1910 až do zrušení úřadu.

Zprávou celé registratury ZVIS byl pověřen K. Pravda, kancelářský správce u okresního úřadu v Opavě, který provedl podle pokynů nadřízených orgánů v prosinci 1928 i v dalších letech 1929-1938 řadu opatření, jež znamenala dosti značný úbytek spisového materiálu. Tak již při předání agendy zrušené ZVIS k 1.12.1928 byla zemskému úřadu v Brně kromě otevřených spisů odevzdána i řada spisů již ukončených (zejména z let 1926-1928), ale ještě potřebných pro úřední účely, dále některé evidenční knihy a registraturní pomůcky (jejich zřejmě neúplný seznam je uložen pod inv. číslem 117); kromě toho bylo pak v dalších letech až do r. 1938 včetně vyžádáno pro úřední potřebu a odesláno do Brna mnoho spisů nejen ZVIS ale i zemské školní rady v Opavě (viz inv. č. 118). V r. 1930-1931 byla na základě smlouvy mezi ČSR a republikou Polskou z 23.4.1925 č. 56/1926 Sb. o otázkách právních a finančních provedena v registratuře ZVIS spisová rozluka. Přitom bylo Polsku odevzdáno 300 konvolutů presidiálních spisů a z všeobecné registratury 10908 spisů a spisových konvolutů z let 1890-1918; tyto písemnosti, jejichž seznam je uložen pod inv. číslem 119, se týkaly území a obcí té části Těšínska, jež byla v r. 1920 rozhodnutím velvyslanecké konference v Paříži přidělena Polsku.

Po německém záboru v r. 1938 byla registratura ZVIS převzata tehdejším říšským archivem v Opavě; přitom byla podle výpovědí bývalých zaměstnanců říšského archivu presidiální spisovna uložena v přízemí východního křídla minoritského kláštera v Opavě, kdežto všeobecná registratura zůstala na svém dřívějším místě, tj. v budově bývalé ZVIS na nynější ulici Vítězného února č. 37. Z presidiální registratury se dochovaly jen malé zlomky; vzhledem k tomu, že za osvobozovacích bojů o Opavu v r. 1945 východní křídlo klášterní budovy úplně vyhořelo, lze důvodně předpokládat, že přitom byly všechny ostatní

presidiální písemnosti ZVIS zcela zničeny. Naproti tomu všeobecná spisovna se dochovala v podstatě úplná, jak její stará tak nová část. Po osvobození byly veškeré dochované písemnosti ZVIS převzaty krajským (nyní státním) archivem v Opavě a prozatím ponechány v budově č. 37 na ulici Vítězného února.

Při zpracovávání tohoto významného a přitom velmi rozsáhlého fondu výrazně působila snaha o jeho co nejrychlejší zpřístupnění; proto dosavadní práce probíhaly v několika postupných etapách, od počátečního rychlého urovnání materiálu za účelem první povšechné orientace po fondu přes hrubé uspořádání, zkartonování a sestavení prozatímních inventárních seznamů až po nynější kompletní uspořádání (včetně vnitřní skartace) a vyhotovení definitivního inventáře. Již v letech 1947-1950 byl fond rekonstruován a pořízeny první orientační soupisy, a to pro starou registraturu dokumentačním pracovníkem K. Pravdou a pro novou registraturu dr. Boh. Indrou. Později byl celý fond přemístěn do budovy státního archivu ve Sněmovní ul. č. 1 a postupně přikročeno k další etapě zpracování. V r. 1953 K. Pravda a dr. Indra zhruba uspořádali a zkartonovali starou registraturu a v letech 1956-1957 K. Pravda s dr. Brzobohatým novou registraturu; výsledkem těchto pořádacích prací byly dva prozatímní inventární seznamy, první z r. 1955 pro starou část a druhý z r. 1957 pro novou část spisovny.

Při pořádání staré části v r. 1953 byly z materiálu ZVIS vyloučeny jako samostatné fondy písemnosti zemské komise organizační ve Slezsku v Opavě, zemské komise personální v Opavě, zemské komise pro zásobování pruských vojsk ve Slezsku v Opavě, zemské komise pro náhradu válečných škod v r. 1866 v Opavě, výstavní komise v Opavě pro světovou výstavu ve Vídni r. 1873, zkušebních komisariátů parních kotlů v Opavě a (Českém) Těšíně a komise pro regulaci Visly v Opavě. V r. 1957 byly pak ze staré části vyloučeny registraturní pomůcky zemského školního úřadu v Opavě, oddělitelné písemnosti slezského zemského stavebního ředitelství v Opavě (vmanipulované spisy obou těchto fondů ovšem nebylo možno vyloučit a proto zůstaly ve fondu ZVIS) a dále písemnosti zemské komise pro úpravu práv propinačních ve Slezsku v Opavě. Při pořádání nové části registratury byly v r. 1957 z fondu ZVIS vyloučeny písemnosti zplnomocněného komisaře republiky Československé pro Ratibořsko v Opavě, zemské zdravotní rady slezské v Opavě, zemské vyživovací komise v Opavě, zemské lesní inspekce pro Slezsko v Opavě, státního sklepního inspektora pro Slezsko v Opavě, zemského úřadu práce pro Slezsko v Opavě, zemské komise pro agrární operace ve Slezsku v Opavě a místního komisaře pro agrární operace ve Slezsku v Opavě. V r. 1963 byly z materiálu ZVIS ještě vyloučeny další oddělitelné písemnosti slezského zemského stavebního ředitelství v Opavě. Těmito opatřeními byl fond ZVIS očištěn od písemností vzešlých z činnosti úřadů a komisí, které je třeba považovat za samostatné instituce. Samostatné fondy kromě toho tvoří i zemská školní rada ve Slezsku v Opavě a zemský hospodářský úřad pro Slezsko v Opavě.

### III.

V letech 1963-1964 bylo provedeno definitivní uspořádání celého fondu včetně zlomků presidiální registratury, stejnopisů kostelních inventářů (tyto inventáře sice sahají svými počátečními zápisy do prvního desetiletí XIX. století, ale pokračují do novější doby, zčásti až do r. 1928) a veškerého dodatečně nalezeného materiálu.

Cílem této práce bylo kompletně uspořádat celý fond a na základě toho vyhotovit jednotný definitivní inventář. Po předběžném průzkumu materiálu bylo sestaveno toto pořádací schéma:

#### I. Knihy

jde vesměs o evidenční knihy; ve fondu nebyly nalezeny knihy náležející do kategorie knih správních

## Presidiální registratura

### Všeobecná registratura

knihy jsme tu srovnali do společných skupin odpovídajících v podstatě registraturnímu plánu (klíči) nové části všeobecné spisovny

## II. Spisový materiál.

### A. Registraturní pomůcky

#### Presidiální registratura

##### Všeobecná registratura

###### Manipulační období 1850-1909

rek. pomůcky srovnány podle sérií – podací protokoly (protokol byl v podstatě jednotný pro celou ZVIS, teprve od r. 1889 byl kromě všeobecného podacího protokolu veden ještě zvláštní podací protokol technického departementu), indexy, manuály

###### Přechodné (zkušební) manipulační období (r. 1908)

###### Manipulační období (1908-) 1910-1928

rek. pomůcky srovnány podle sérií – podací protokoly, indexy a uvnitř každé série podle kancelářských oddělení (v tomto období totiž registraturní pomůcky již nebyly jednotné, nýbrž byly vedeny v každém kancelářském oddělení samostatně)

### B. Spisy

#### Presidiální registratura

###### Manipulační období 1850-1909

dochované zlomky nasvědčují, že signatury (znaky) tzv. starého registraturního plánu (klíče) platného pro toto období byly původně používány i pro presidiální spisy, které ovšem měly kromě toho i označení Präs, popř. Pr; proto jsme dochované spisy seřadili podle signatur starého klíče

###### Manipulační období (1908-) 1910-1928

platí obdobně totéž co pro starší období s tím rozdílem, že zde jde o signatury (znaky) tzv. nového registraturního plánu (klíče); dochované spisy jsme uspořádali podle signatur nového klíče

#### Všeobecná registratura

###### Manipulační období 1850-1909

spisy uspořádány podle signatur starého registraturního klíče; za poslední signaturu jsme zařadili dochované spisy technického departementu z let 1898-1909, signované pouze znakem TD

###### Přechodné (zkušební) manipulační období (r. 1908)

spisy srovnány podle departementů (V-IX); uvnitř každého departementu nejprve zařazeny spisy v numerické řadě a potom konvoluty podle pořadí jejich jednacích čísel

###### Manipulační období (1908-) 1910-1928

spisy uspořádány podle signatur nového registraturního klíče; pokud byly spisy též signatury manipulovány ve dvou nebo více různých

kancelářských odděleních (a tedy i zapisovány do různých podacích protokolů), požadovali jsme za nejnižší registraturní pododdíl nikoliv celou signaturu jako celek, nýbrž každé kancelářské oddělení zvlášť a to podle zásad, které budou v dalším textu podrobněji vysvětleny.

### III. Účetní knihy

dochovala se pouze jediná kniha; jiný účetní materiál (účetní doklady) zde nepřicházejí v úvahu, protože byl manipulován jako součást všeobecné registratury v její staré části porůznu pod signaturami 5, 6, 7, 7/1, 30, 89, 149, 191, 192 a v nové části pod signaturami XIV/136 až 141.

### IV. Ostatní materiál

#### A. Stavební plány

sem jsme zařadili pouze plány léčebných ústavů ve Slezsku; dochovaly se bez zjištěné souvislosti se spisy a svým významem zasluhují podrobnějšího rozepsání – ostatní plány, popř. nákresy mající vesměs charakter příloh jsme ponechali u příslušných spisů

#### A. Rozmnoženiny

##### 2. normativní oběžníky, výnosy, pokyny, příkazy, služební a orientační pomůcky

seřazeny podle oddělení, v nichž byly ukládány

##### 1. vyhlášky, úřední vývěsky, plakáty a podobný materiál

### V. Přidružené agendy

#### 1. písemnosti vzešlé z činnosti ZVIS ve funkci stavebního úřadu I. instance

– včetně předpisů dřívějšího okresního stavebního úřadu (Bezirksbauamt) v Opavě

#### 2. písemnosti zeměpanských a vládních komisařů

tj. písemnosti vzniklé nebo související s činností některých úředníků ZVIS ve funkci zeměpanských, popř. vládních komisařů ve spořitelnách, obchodní a živnostenské komoře v Opavě a v jiných institucích

Některé otázky související se způsobem pořádání a inventarizace fondu vyžadují širšího vysvětlení. Před podrobným výkladem o jednotlivých manipulačních obdobích a příslušných registraturních plánech (klíčích) je třeba zmínit se o vnitřní organizaci ZVIS, i když oba registraturní klíče (starý i nový) byly založeny na věcném členění agendy bez zřetele na organizační strukturu úřadu.

V r. 1889 se ZVIS dělila na presidium a sedm departementů (I – VII); v r. 1905 přibily dva nové departementy (VIII a IX) a v r. 1906 departement X. Po několika dalších dočasných změnách došlo počátkem r. 1908 k určitému organizačnímu ustálení a ZVIS zůstala pak po více let rozčleněna na presidium a deset departementů, jejichž působnost se však v mnoha směrech nekryla se strukturou kancelářských oddělení. To vyvolávalo kompetenční rozpory a pochybnosti a proto zemský prezident k 1.1.1913 provedl určité změny za tím účelem, aby spisy patřící do věcné působnosti toho kterého departementu byly pokud možno

manipulovány v jeho vlastním kancelářském oddělení; i po těchto opatřeních bylo však kancelářských oddělení o dvě méně než departementů. V následujících letech došlo k několika dílčím úpravám. Od června 1915 se objevuje vedle presidia zvláštní oddělení státní policie; k 1.1.1916 byl počet kancelářských oddělení zvýšen o jedno (VIII). Takto postupně vytvořená organizační struktura ZVIS byla v podstatě ponechána i po převzetí úřadu československými orgány, takže v únoru 1919 se ZVIS dělila na A – Presidium, B – Oddělení státní policie (do jehož působnosti tehdy ještě patřila nejen státně – policejní agendy, ale i jiné policejní záležitosti, jako např. tisková a divadelní policie, bezpečnostní policie, shromažďovací záležitosti aj. a na dalších deset oddělení (I-X) s agendou proti dřívějšku jen málo změněnou (termín oddělení znamenal v podstatě totéž co dřívější název departement a byl vlastně jen jeho českým vyjádřením). V polovině r. 1919 bylo pak rozhodnutím zemského presidenta z 2. července zřízeno samostatné policejní oddělení (XII), takže oddělení státní policie omezilo od té doby svou činnost výhradně na státně-policejní agendu (později v r. 1924 byly převedeny do oddělení státní policie tiskové záležitosti); je zajímavé, že souběžně kancelářské oddělení XII působilo – jak dokazuje vedení podacího protokolu a indexu – již od 1.1.1919. O rok později (tj. k 1.1.1920) bylo zřízeno další kancelářské oddělení (IX), takže od té doby každé z tehdejších jedenácti oddělení (I-X a XII) mělo svou vlastní kancelář (spisovnu). Tato vnitřní organizace ZVIS pak již zůstala v podstatě stejná až do zániku úřadu v r. 1928.

Dochované presidiální spisy (včetně rezervátních), které jsme rozepisovali co možná nejpodrobněji, tvoří jen nepatrný zlomek rozsáhlé a z historického hlediska velmi cenné presidiální registratury, jejíž zničení za bojů v r. 1945 nesporně znamená velkou ztrátu pro historické bádání o Slezsku. Za okupace byla v říšském archivu v Opavě celá presidiální spisovna uspořádána podle nového registraturního klíče z r. 1909 a pořízen stručný inventář, který se dochoval; jsou v něm uvedeny presidiální spisy ZVIS v seřazení podle signatur, rezervátní spisy, personální spisy, služební výkazy a kvalifikační tabulky státních zaměstnanců, privátní korespondence (pravděpodobně zemského presidenta) a kromě toho i presidiální spisy zemské vlády provincie Sudety z r. 1918. Pro informaci badatelů uvádíme v příloze č. 1 obsah tohoto německého inventáře presidiální registratury; inventář sám je ve fondu uložen pod inv. č. 2625 (karton č. 5366).

Všeobecná spisovna je rozdělena do tří manipulačních období. První zahrnovalo léta 1850 – 1909 (s dosti četnými předpisy z dřívějších let) a je charakterizováno tzv. starým registraturním plánem (klíčem), který byl v některých departementech používán do r. 1908 včetně, v jiných až do konce r. 1909. Druhé bylo velmi krátké (trvalo jen po část roku 1908) a mělo v podstatě povahu přechodného systému, který byl zkoušen jen v několika departementech (V-IX); spisy tohoto období (z nichž některé obsahovaly i priora z předchozích let) byly označovány pouze římskou číslicí departementu a číslem jednacím. Třetí nemělo jednotný začátek a je charakterizováno tzv. novým registraturním plánem (klíčem), jehož se v několika departementech (odděleních) začalo používat již během roku 1908 (šlo asi o dílčí vyzkoušení nového klíče v praxi), v dalších od 1.1.1909 a ve zbývajících od 1.1.1910 (ovšem s výjimkou oddělení XI, které bylo zřízeno až v r. 1919); při pořádání písemností jsme přihlédli k tomuto postupnému převádění jednotlivých departementů (oddělení) na novou manipulaci.

V podstatě jsme ve všech manipulačních obdobích postupovali při pořádání tak, že jsme uvnitř signatury (u druhého období uvnitř departementu) nejprve zcela vyčerpali chronologicko-numerickou řadu spisů; přitom jsme vždy použili pro všechny ročníky poměrně širokého jednotného registru, který má v hlavních bodech vystihnout pokud možno celou obsahovou náplň písemností dotyčné signatury. při inventarizaci, na které se podílel kolektiv pracovníků, nebylo možno vyloučit ve formulaci a rozsahu registru určité rozdíly vyplývající z individuálního přístupu jednotlivých zpracovatelů; na mnoha místech inventáře

však je rozsahová rozdílnost regist i důsledkem vědomého záměru, neboť jsme přihlíželi k obsahové závažnosti materiálu a proto jsme – vedle dochovaných zlomků presidiální registratury – rozepisovali i některé další písemnosti (např. spisy oddělení XII – policejního, sign. XIII/120 až 135) mnohem podrobněji než jiné, méně významné spisy.

Za dokončenou chronologicko-numericou řadu jsme vždy zařadili konvoluty dotyčné signatury (v druhém období konvoluty dotyčného departementu), a to v pořadí podle tzv. konvolutových čísel, tj. posledního (nejmladšího) jednacího čísla, pod nímž byl ten který konvolut uzavřen a uložen; toto číslo pak uvádíme v rubrice číselné rozmezí. Teprve za tyto „Číselné“ konvoluty (označené ve sloupci „signatura“ zlomkem, v jehož čitateli je signatura a v jmenovateli identifikace konvolutu K-1, K-2 atd.) jsme zařadili „značkové“ konvoluty, označené zlomkem v čitateli se signaturou a v jmenovateli s písmennou značkou, např. St (= stanovy), R (= účetní uzávěrky) apod. Konvoluty zahrnující dlouhý časový úsek jsme zařadili do příslušného manipulačního období vždy podle toho, v kterém roce byl takový konvolut uzavřen.

Jednotlivá manipulační období měla samozřejmě i některé odlišnosti. V prvním období byly spisy značeny a ukládány podle tzv. starého registraturního klíče obsahujícího 193 věcných znaků (signatur), které názorně ukazují ráz agendy úřadu a naznačují obsah spisového materiálu. Tento velmi obsáhlý klíč na tomto místě nerozvádíme, protože je v podstatě zahrnut v obsahu inventáře. Zde připomínáme jen věcný obsah těch signatur, které se v důsledku úřadem provedené skartace nebo z jiných příčin nedochovaly. Jsou to signatury 27/2- ošetřovací výlohy osob léčených v opavské nemocnici, 39- církevní svátky, tržní poplatky, 49/1- zřízení zemské komise pro úpravu práv propinačních, 81- popisy ukradených a nalezených koní a volů, 98- vzteklí psi a jiná zvířata, 99/1- záležitosti státních statků, 100- chov ovcí, domácí a zahraniční, 107- školní pokuty, 115- přádelny bavlny, 117- příze a plátno, 118- uhlí všech druhů, 133- židovské vystěhovalectví, 157- příjmy pastorů, 158- vydržování vdov a sirotků po pastorech, 163- zemské vojenské dodávky, transportní povozy, 165- zajišťování vojenské výstroje, 167- dezertéři a falešní verbíři, 168- opevňovací záležitosti, 169- polní rekvizity, 175- šetření v záležitostech vojenských dluhů a dědictví, 180- vojenské daňové exekuce, 181- vojenské výtržnosti a rvačky, 183- náhrada za vojenské transportní povozy a 185- svévolná zmrzačení (branců). Signatury 53/1 a 77/1 nebyly ve starém registraturním klíči vůbec zavedeny, jak dokazuje seznam (repertář) fascikulů z r. 1857.

Spisy vzniklé v mezidobí od 15.11.1860 do poloviny dubna 1861 z činnosti zemského hejtmána v Opavě jakožto exponovaného zástupce brněnského místodržitelství jsou uloženy spolu s ostatními spisy ročníků 1860 a 1861 podle signatur starého registraturního klíče; v době od 15.11. do 31.12.1860 byly zapisovány do samostatného podacího protokolu. Spisy projednávané v uvedeném mezidobí místodržitelstvím v Brně a odstoupené na jaře 1861 do Opavy jsme převedli na „slezské“ signatury podle starého klíče ZVIS a uložili do ročníku 1861 vždy na konec příslušné „slezské“ signatury. U některých spisů prvního období jsme se setkali s některými zvláštnostmi a nepravidelnostmi. Tak někdy registrátor opustil původně používanou signaturu a nahradil ji jinou, ačkoliv se věcný obsah dotyčných spisů vůbec nezměnil; takové písemnosti jsme v zásadě zařadili podle posledně použité signatury a pouze tam, kde by tento postu zřejmě dezorientoval badatele, jsme provedli zařazení podle původně použité signatury. V ojedinělých případech jsme se setkali s tím, že se původní věcná náplň některé signatury později zřetelně změnila; tento rozdíl jsme v inventáři vyjádřili tak, že po této změně jsme k signatuře připojili písmeno „a“. Tak např. ve spisech signatury 54 se v letech 1850-1860 ještě silně projevují vlivy cechovního zřízení, ale po 1.5.1860, kdy nabyl účinnosti živnostenský řád, se začíná jejich charakter poměrně rychle měnit; proto používáme do r. 1860 signatury 54 (= cechovní a živnostenské záležitosti), kdežto od počátku r. 1861 signatury 54a (= živnostenské záležitosti). Ještě výraznější je to u signatury 58/5, již byly v letech 1852-1867 označovány písemnosti vztahující se na policejní ředitelství v Opavě (v

inventáři ponecháváme sign. 58/5), kdežto v letech 1894-1908 se jí používalo pro spisy, týkající se policejního komisařství v Mor. Ostravě (zde jsme signaturu v inventáři doplnili na 58/5a). Určitou zvláštnost představuje signatura 184, u které se rovněž průběhem doby změnila obsahová náplň. Při inventarizování fondu jsme se však již s touto významovou dvojitostí nesetkali; starší spisy (vojenské sňatky se totiž nedochovali a proto je signatura v inventáři uvedena pouze se druhým novějším obsahem (různé statistické výkazy).

V třetím manipulačním období byly spisy značeny a ukládány podle tzv. nového registraturního klíče zahrnujícího patnáct registraturních oddílů (I-XV) s těmito znaky (signaturami):

I/1 až 9 (z toho písemnosti signatur I/1 až 3, I/5 až 6, I/9 byly výhradně zpracovávány v presidiu)

II/10 až 16; III/17 až 27; IV/28 až 41,

V/42 až 53 (z toho však ZVIS sama zpracovávala pouze písemnosti sign. V/43, V/50 a V/51, kdežto signatury V/45 až 49 a z valné části i signatury V/52 až 53 byly vyhrazeny pro agendu zemské školní rady v Opavě; kromě toho se zemská školní rada dělila o agendu sign. V/42 s presidiem ZVIS a o záležitosti sign. V/44 s presidiem i s příslušnými departementy /odděleními/ ZVIS)

VI/54 až 61; VII/62 až 67

VIII/68 až 80 (z toho však sign. VIII/68 byla vyhrazena zemské komisi pro agrární operace ve Slezsku)

XI/81 až 94; X/95 až 101; XI/102 až 113; XII/114 až 119, XIII/120 až 135 (z toho písemnosti sign. XIII/124 byly převážně zpracovávány presidiem a agenda sign. XIII/120 / = tisková policie/ přešla v r. 1924 na oddělení státní policie)

XIV/136 až 141; XV/142 až 147.

Obsahovou náplň jednotlivých signatur zde neuvádíme, neboť věcný popis tohoto registraturního klíče je v podstatě zahrnut v obsahu inventáře.

Zvláštností tohoto třetího období je, že v četných případech byly písemnosti jedné a téže signatury manipulovány v několika kancelářských odděleních. Vzhledem k této skutečnosti a v zájmu zřetelného vyjádření vztahů spisů k příslušným registraturním pomůckám jsme v tomto období zařadili za sloupec „signatura“ samostatný sloupec „kancelářské oddělení“. Manipulace spisů téže signatury v několika různých kancelářských odděleních byla někdy postupná, jindy souběžná. V prvním (postupném) případě uvádíme vedle signatury buď jenom poslední kancelářské oddělení, jestliže původní spisovenská příslušnost jiného kancelářského oddělení trvala pouze jeden rok ( popř. nanejvýš několik málo let), a nebo v chronologické posloupnosti všechna kancelářská oddělení, jimiž agenda postupně prošla, zahrnovala-li působnost každého kancelářského oddělení období více let. V druhém případě souběžná manipulace spisů téže signatury ve více kancelářských odděleních (tento způsob byl doprovázen i určitými obsahovými odlišnostmi písemností) uvádíme za sebou vždy všechna kancelářská oddělení, a to v pořadí podle jejich číselného označení (např. kanc. oddělení I, III, V a VIII).

Konvoluty jsme v tomto manipulačním období vždy zařadili za příslušnou chronologicko-numerickou řadou, a to buď na konec signatury (pokud písemnosti byly zpracovávány jen v jednom kanc. oddělení), a nebo zvlášť na konec každého kancelářského oddělení (byly-li písemnosti jedné a téže signatury manipulovány ve dvou nebo více kanc. odděleních); ve zlomkovém označení konvolutů (čítatel = signatura, jmenovatel = identifikace konvolutu) jsme pak uváděli tuto identifikaci v prvním případě jednoduchou formou bez citace kanc. oddělení (K-1, K-2 atd.), ve druhém případě rozšířenou formou a citací příslušného kancelářského oddělení (např. II/K-1, II/K-2 ..., VIII/K-1, VIII/K-2 ...).



V ojedinělých případech a pouze u několika ročníků bylo v tomto období k signatuře dočasně připojováno písm. „a“, popř. „b“. Tak tomu bylo např. u signatury VI/58 (avšak pouze u spisů registrovaných v kanc. oddělení V); v letech 1909 – 1924 byla totiž rozlišována signatura VI/58a (nemocnice a jiné léčebné ústavy, ústavy pro duševně choré a charitativní ústavy) a signatura VI/58b (lázeňské ústavy), kdežto v dalších letech 1925-1928 byly již obě tyto agendy vedeny pod jedinou signaturou VI/58. Tento dosti kuriosní vývoj jsme vyjádřili i v inventáři ve sloupci signatura. Jiná zvláštnost se dočasně vyskytovala v kancelářském oddělení X, jehož činnost zahrnovala mimo jiné i spisovou manipulaci písemností týkajících se různých záležitostí sociální péče a veřejné dobročinnosti (sign. XV/146). V letech 1921-1925 byly vedeny jako zvláštní úsek této agendy písemnosti týkající se zabírání bytů a jiných bytových záležitostí; tyto písemnosti byly evidovány v samostatném podacím protokolu Xb, kdežto všechny ostatní spisy registrované kancelářským oddělením X se zapisovaly do podacího protokolu Xa. V inventáři jsme to vyjádřili jednak u příslušných podacích protokolů a indexů (Xa, Xb), jednak u spisů o bytových záležitostech z let 1921-1925 (včetně předchozích písemností téže agendy od r. 1917); u těchto spisů jsme použili ve sloupci „signatura“ označení XV/146//B a ve sloupci „kanc. oddělení“ jsme uvedli Xb.

V písemnostech zeměpanských, popř. vládních komisařů se někde kromě spisů dochovaly i registraturní pomůcky (protokoly); v inventáři jsme je sice označili jako podací protokoly, ale protože co do vnější formy to nejsou knihy, nýbrž jen tenké sešity, nepovažovali jsme je za samostatné evidenční jednotky a uložili jsme je vždy do patřičného kartonu spolu s příslušnými spisy.

Z dosavadního výkladu logicky vyplývají i určité důsledky pro vymezení inventární jednotky; již sama povaha pořádaného materiálu si vynutila některé zvláštnosti a odchylky, na něž zde chceme upozornit. V zásadě jsme považovali za inventární jednotku soubor spisů téže signatury, popř. v přechodném (zkušebním) manipulačním období soubor spisů téhož departementu; pokud však ve třetím manipulačním období byly spisy jedné a téže signatury manipulovány (ať již postupně či souběžně) ve dvou nebo více různých kancelářských odděleních, vzali jsme jako inventární jednotku soubor spisů téhož kancelářského oddělení, takže uvnitř takové signatury jsou pak dvě nebo i více inventárních jednotek. Zvláštní postavení mají ve všech manipulačních obdobích konvoluty (ať již jde o konvoluty „číselné“ nebo „značkové“), neboť každý konvolut zásadně posuzujeme jako samostatnou inventární jednotku. Ve skupině rozmnožených normativních oběžníků, výnosů, pokynů, příkazů, služebních a orientačních pomůcek bereme jako inventární jednotku vždy celý jejich soubor uložený v tomtéž oddělení (tj. v presidiu a dále v oddělení I, II atd.). U materiálu zeměpanských a vládních komisařů považujeme za inventární jednotku vždy veškeré písemnosti téhož komisaře (tj. jeho spisy i s případným podacím protokolem).

Materiál ZVIS zahrnuje časový úsek 1850-1928, avšak předspisy převzaté po r. 1850 od brněnského místodržitelství sahají dále zpět do první poloviny XIX. století, popř. zmenší části až do XVIII. století; naopak některé knihy, zejména registraturní pomůcky související s postupným odesíláním spisů, které si po zrušení ZVIS vyžádal zemský úřad v Brně, a se spisovou rozlukou československo-polskou, buď vznikly teprve po r. 1928 nebo se v zápisech do nich pokračovalo i v letech 1929-1938. Stav materiálu je vcelku dobrý.

Skartace spisů byla v registratuře ZVIS provedena úřadem samým v letech 1856-1857, 1910 a 1913; záznamy o provedení a výsledcích těchto skartací jsou uloženy ve fondu pod inventárními čísly 113 a 965. Při definitivním pořádání fondu v letech 1963-1964 byla provedena vnitřní skartace a vytříděno do sběru 367 balíků archivně bezvýznamného materiálu; na celkovém rozsahu fondu se to však vzhledem k dodatečně nalezeným písemnostem s v důsledku dodržování zásady nepřepřehňování kartonů neprojevovalo jako úbytek. Při skartaci jsme se zaměřili na ty signatury, kde by podle povahy agendy bylo možno vytřídít do sběru větší množství materiálu en bloc, neboť na detailní prohlížení spisů po spise

nezbývalo času; u takovýchto signatur jsme pak velmi opatrně vybírali archivně bezcenné skupiny písemností a z každé takové skupiny jsme vždy důsledně ponechávali alespoň malou část spisů na ukázkou. Vnitřní skartace se týkala ze staré registratury signatur 6, 7, 12, 27/1, 28/1, 54, 69, 94, 94/1, 95, 96, 97, 162, 164, 184 a 186, z nové registratury signatur IV, III/17 až 22, III/24, III/27, VI/58 až 59, VI/61, VII/63, IX/83, XII/114, XII/116 až 117, XIII/122, XIII/125, XIII/127 až 129, XIII/131 až 132, XIV/136 až 138, XIV/141 a XIV/Účt.

Jak jsme již uvedli, bylo k fondu ZVIS postupně vypracováno několik archivních pomůcek. Již za okupace byl v bývalém říšském archivu v Opavě sestaven asi v r. 1842 stručný inventář presidiální registratury, jehož trvalá hodnota spočívá v tom, že ukazuje v hrubých rysech obsahovou náplň nedochovaných presidiálních spisů. K písemnostem všeobecné registratury byly po osvobození vyhotoveny nejprve provizorní soupisy (v r. 1948 ke staré a v r. 1950 k nové části registratury), později prozatímní inventární seznamy (v r. 1955 ke staré a v r. 1957 k nové části); tyto soupisy a seznamy jsou sice nyní zcela nahrazeny tímto definitivním inventářem, mají však i nadále určitý význam jako dokumenty o jednotlivých etapách zpřístupňování tohoto důležitého fondu. Ze všech uvedených důvodů jsme veškeré dřívější archivní pomůcky zařadili do fondu a uložili pod inventárním číslem 2625 (karton č. 5366).

#### IV.

Rozsáhlý fond zemské vlády slezské je pro poznání vývoje Slezska v letech 1850-1928 pramenem základní důležitosti.

Je velkou ztrátou, že se nedochovala (až na malé zlomky) presidiální registratura. Německý stručný inventář z okupace jasně ukazuje, že presidiální registratura obsahovala velmi cenný spisový materiál k národnostní otázce ve Slezsku a k dějinám dělnického hnutí (hornické a dělnické stávky, dělnické oslavy I. máje, dělnická shromáždění), v záležitostech tiskové a shromažďovací policie, dále policejní zprávy o náladě obyvatelstva a o situaci v ostravsko-karvinském uhelné revíru, zprávy o předvolebním hnutí a obecních volbách a konečně i prameny ke studiu vývoje politické a policejní správy ve Slezsku a osobní spisy státních zaměstnanců působících u úřadů politické správy ve Slezsku. Ale i dochované zlomky presidiálních spisů si zaslouží pozornosti badatelů, neboť obsahují některé velmi zajímavé a cenné údaje pro studium národnostního vývoje ve Slezsku, československo-polského sporu o Těšínsko, německé podvratné agitace v r. 1919, vývoje dělnického a socialistického hnutí a pronikání komunistických idejí v r. 1919, činnosti Národní obce fašistické ve Slezsku, periodického tisku ve Slezsku do r. 1919 aj. Badatelé zajímající se o poslední léta před zrušením ZVIS budou muset věnovat pozornost i materiálům státního archivu v Brně; je totiž pravděpodobné, že presidiální spisy ZVIS z těchto let byly (buď zcela nebo alespoň zčásti) odevzdány bývalému zemskému úřadu v Brně. Obdobná situace je i u písemností všeobecné registratury, zvláště pokud jde o knihy a spisy z let 1926-1928. Bude proto při inventarizaci materiálu zemského úřadu v Brně nutné veškeré písemnosti ZVIS (ať již z její presidiální či všeobecné registratury), pokud mají charakter tzv. nepravých prior (tj. nebyly svého času vmanipulovány jako předspisy do registratury zemského úřadu), vyloučit a vrátit do státního archivu v Opavě. Při nynější inventarizaci ZVIS to bohužel nebylo možno provést, jelikož otázka delimitace materiálu mezi StA v Brně a StA v Opavě stále ještě není vyřešena.

Značnou újmu pro historické bádání znamená skutečnost, že v dochovaném materiálu ZVIS nebyly nalezeny písemnosti oddělení státní policie. Přitom je zajímavé, že tyto písemnosti nejsou uvedeny (s jedinou výjimkou čísel úředního oznamovatele „Schlesischer Polizeianzeiger“ z let 1915-1919) ani v německém inventáři presidiální registratury. Tyto skutečnosti vedou k domněnce, že spisy státně policejní agendy buď byly po zrušení ZVIS

odevzdány zemskému úřadu v brně, anebo že byly (pokud snad zůstaly uloženy v Opavě) zničeny v říjnu 1938 před evakuací československých úřadů z Opavy.

V téměř naprosté úplnosti dochovaná všeobecná registratura ZVIS je důležitým pramenem pro správní, hospodářské a kulturní dějiny Slezska v letech 1850-1928. Velmi cenný materiál je tu zejména pro studium průmyslového a hospodářského rozvoje země (doly, hutě, průmyslové podniky, doprava, zemědělství a lesnictví), k sociálním dějinám (statistiky o přirozeném pohybu obyvatelstva, bytová otázka, zdravotní a sociální péče, nemocenské a úrazové pojištění, apod.), k některým speciálním zemědělským a lesnickým otázkám (např. žňové statistiky, honební a lesní statistiky), pracovním podmínkám v průmyslu, zemědělství, živnostech a obchodu, k otázkám výstavby železniční a silniční sítě, k vývoji spolkového života ve Slezsku aj. Velkou důležitost mají – zejména pro r. 1919 a nejbližší následující – písemnosti registraturního oddílu XIII – policie (sign. XIII//120 až 135), obzvláště spisy z oboru policie tiskové, divadelní a filmové, bezpečnostní, shromažďovací a zčásti i spolkové a z agendy povolování a kontroly veřejných sbírek; četné z těchto spisů jsou cenným dokumentem pro studium dělnického a komunistického hnutí ve Slezsku v prvních letech předmnichovské republiky. Mnoho materiálu je všeobecné registratuře i pro dějiny náboženské a kulturní, k otázkám církevního majetku, ke kulturně historickým památkám ve Slezsku apod. Pro léta 1850-1870 jsou tu též spisy týkající se slezského školství a učitelstva všech druhů škol.

Zajímavé údaje o vývoji organizační struktury a spisové služby ZVIS od r. 1889 jsou obsaženy v množených presidiálních výnosech a pokynech, které jsou uloženy pod inv. číslem 12625 (karton č. 5365); tamtéž je uložen i nový g registraturní klíč ZVIS z r. 1909.

Tyto vcelku stručné poznámky k možnostem využití fondu pokládáme za dostačující, neboť podrobnosti o věcné náplni všeobecné registratury jsou uvedeny v obsahu inventáře. Kromě toho je na všechna důležitější fakta zachycená v tomto inventáři upozorněno v rejstříku.

Pro poznání správního vývoje Slezska mají význam i úřední sbírky, v nichž byly publikovány právní předpisy týkající se (ať již obecně či speciálně) území Slezska, popř. některá administrativní opatření ZVIS. Již od r. 1850 vycházel v Opavě Zemský zákoník a vládní věstník pro Horní a Dolní Slezsko, jehož název byl v šedesátých letech XIX. století změněn na Zákony a nařízení (Gesetz-und Verordnungsblatt) pro Horní a Dolní Slezsko. Kromě toho od r. 1919 vydávala zemská vláda slezská úřední věstník, později přejmenovaný na Úřední věstník zemské správy politické ve Slezsku; jeho první číslo vyšlo 1.4.1919 a poslední – s osobním listem zemského presidenta Šrámka u příležitosti sloučení Slezska s Moravou v zemi Moravskoslezskou – 30.11.1928. Obě uvedené úřední sbírky jsou uloženy v knihovně státního archivu v Opavě.

V.

Starou registraturu ZVIS zinventarizoval ve státním archivu v Opavě v měsících červnu – říjnu 1963 pracovní kolektiv složený ze soudruhů dr. J. Brzobohatého, J. Donáta, Ivo Stratila a G. Šmidáka, novou registraturu za v měsících červnu – říjnu 1964 dr. J. Brzobohatý a Ivo Stratil. Celkové řízení práce měl na starosti dr. J. Brzobohatý, který též uspořádal dochované zlomky presidiální registratury, provedl celkovou úpravu inventáře, vypracoval úvod a sestavil jmenný a věcný rejstřík.

Fond po inventarizaci obsahuje 938 knih (z toho 100 evidenčních, 1 účetní, 449 podacích protokolů, 303 indexů, 68 manuálů a 17 jiných registraturních pomůcek), 5404 kartonů, 29 fascikulů a 19 stavebních plánů. Podle stavu k 1.1.1965 má fond celkem 2647 inventárních jednotek a 6390 evidenčních jednotek.

Literatura:

Průvodce po archivních fondech StA Opava, z roku 1955, str. 37-47.

**Archiválie nedohledané při GI 2001**

č. JAF/č. pomůcky

1192/ **43 Zemská vláda slezská Opava**

kart. 4887 (dlouhodobě registrovaná ztráta, karton byl postrádán již v 60. letech 20. stol.), kart. 1200, 1202, kart. 4897, i.č. 2311

Rozvrh agendy  
presidia zemské vlády slezské v Opavě v letech 1850-1928  
(rekonstrukce na základě stručného německého inventáře z doby okupace)

Signatura	N á z e v
I.	Presidiální spisy zemské vlády provincie Sudety z r. 1918
I/1	Návštěvy a cesty císaře, členů panovnického domu a hlav cizích států
I/2	Vyznamenání, šlechtické záležitosti
I/3	Petice k císaři
I/4	Volby do říšské rady a zemského sněmu slezského
I/5	Organizace úřadu a služby
I/6	Personální záležitosti
I/7	Věcné potřeby politických a policejních úřadů
I/8	Stavba a udržování budovy zemské vlády
II/12	Obecní záležitosti
III/20	Domobrana
III/21	Císařské manévry, ubytování a stravování vojska, příprava
III/23	Mobilizace
IV/28	Kněží
IV/33	Řády, kláštery, kongregace
V/42	Školní úřady a dozor nad školami (zemská a okresní školní rada, zemští a okresní školní inspektoři)
V/43	Vědecké a umělecké instituce a zařízení
V/44	Nadace
VIII/71	Živelní pohromy, nouzový stav
IX/83	Říční a silniční policie
X/97	Zemědělská družstva a spořitelny
XIII/120	Tisková policie
XIII/121	Divadelní policie
XIII/122	Představení a produkce, produkční licence
XIII/123	Dělnické oslavy 1. máje
XIII/124	Četnictvo
XIII/125	Bezpečnostní policie
XIII/127	Pasové a ohlašovací záležitosti
XIII/130	Povolování veřejných sbírek
XIII/133	Shromažďovací záležitosti, schůze
XIII/135	Různé (školní stávky apod.)

- I. Personální spisy státních zaměstnanců
- II. Kvalifikační popisy
- III. Služební výkazy, kvalifikační tabulky

IV. Privátní korespondence (pravděpodobně zemského presidenta)

- Staré kvalifikační popisy a tabulky státních zaměstnanců
- Reservátní spisy